

วาสนาสร้างเองได้

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต)

กองทุนเด็กในป่า

Children in the Forest Fund

วาสนาสร้างเองได้

© พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต)

ISBN 974-537-053-3

พิมพ์ครั้งแรก - มกราคม ๒๕๔๕

๑๐,๖๒๐ เล่ม

- กองทุนเด็กในป่า **Children in the Forest Fund**
- พลโท ดำรงค์ คุณนงเยาว์ ชนะชานันท์ ๔๐๐ เล่ม
- พลโท ธนู พ.อ. พญ.พรรณนุปลา ชูวิเชียร ๒๐๐ เล่ม
- พลโท สุปรีชา คุณมณฑนา โมกษะเวส ๒๐๐ เล่ม
- พลโท อำนาจ ม.ล.กนกอลดา บาลี ๒๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่ อักษรสยามการพิมพ์

๑๑๓๗/๑ ซอย สน. บางเสาธง จรัญสินีทวงศ์ ๑๓

แขวงคูหาสวรรค์ เขตภาษีเจริญ

กรุงเทพฯ ๑๐๑๖๐

สารบัญ

อนุโมทนา	(๑)
วาสนาสร้างเองได้	๑
วันเกิดเป็นวันดี เพราะเราทำให้ดี.....	๑
ทำบุญวันเกิดให้เป็นการเริ่มต้นที่ดี	๒
วันเกิด คือ วันที่เตือนใจให้เกิดขึ้นให้ดีขึ้น.....	๒
เราสร้างวาสนา แล้ววาสนาก็สร้างเรา	๓
ถ้าคิดเป็น ก็พลิกวาสนาได้	๕
มาสร้างวาสนาดีๆ ที่จะให้มีความสุข	๖
จิตใจที่ดี ต้องเกิดห้าอย่างนี้เป็นประจำ	๗
เกิด คือ เชื่อมต่อที่กำเนิด กับความมั่งคั่งต่อไป	๘
เชื่อมเรา กับคุณพ่อ-คุณแม่	๘
เชื่อมฐานวัฒนธรรมไทย กับความเจริญที่จะก้าวหน้าต่อไป	๙
นี่ถึงวันเกิด ช่วยให้เราไม่หลงเตลิดออกจากธรรมชาติ	๑๐
เชื่อมบุคคลในสังคม กับชีวิตในธรรมชาติ	๑๐
วันเกิด ทำให้ไม่ลืมที่จะหวนกลับมาพัฒนาชีวิต	
ที่เป็นตัวแท้ของเรา.....	๑๒
เกิดมาแล้ว ถ้าเลี้ยงไม่ดี จะเป็นคนที่ทุกข์ง่าย-สุขได้ยาก	๑๓
ถ้าเกิดแล้วพัฒนา ยิ่งเกิดมานาน ยิ่งสุขทุกสถาน.....	๑๔

วาสนาสรางเองได*

ขออนุโมนาโยมญาติมิตรทุกท่านที่มาทำบุญวันนี้ โดยปรารถนาโอกาสมงคลในช่วงวันเกิด ที่จริงระยะนี้มีหลายท่านที่เป็นเจ้าของวันเกิด แม้ท่านอื่นที่มีได้บอกหรือว่าตั้งใจจะมาแต่มาไม่ได้ ก็ขออนุโมนารวมไปพร้อมกัน ถือว่าได้ตั้งใจปรารถนาดี และโดยเฉพาะก็ใกล้ปีใหม่ด้วย สำหรับปีใหม่นี้ได้หมดทุกท่าน เพราะฉะนั้นในช่วงนี้ที่ใกล้จะขึ้นปีใหม่ ก็เลยขออวยชัยให้พรแก่ทุกท่านพร้อมกันไป ส่วนท่านที่เป็นเจ้าของวันเกิดก็ได้ทั้งสองอย่าง คือทั้งปีใหม่และวันเกิดด้วย

วันเกิดเป็นวันดี เพราะเราทำให้ดี

ทั้งวันเกิด และวันขึ้นปีใหม่ เป็นอันว่าดีทั้งนั้น ที่ว่าดีก็เพราะเราทำให้นั่นเอง ที่ว่าทำให้ดี ทำอย่างไร ก็เริ่มตั้งแต่ทำให้ดี

ทำให้ดี ให้เราเริ่มเบิกบานแจ่มใส และตั้งใจดีคิดดี ท่านเรียกว่าเป็นมโนกรรมที่เป็นบุญเป็นบุญกุศล ตอนนั้นแหละมงคลเกิดขึ้นทันที

* พรวันเกิด ของพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต) ในการถวายสังฆทาน ในช่วงระยะวันเกิดของ พลโท นายแพทย์ดำรงค์ ณะชานนท์ คุณหญิงเยาว์ ณะชานนท์ คุณวาลีสา สิปลิลา (Valisa Sipila) ที่วัดญาณเวศกวัน เมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๔๔ (ปรารถนาวันเกิดของ ดร.สุริย์ ภูมิภมร ด้วย แต่ ดร.สุริย์ ติดภารกิจอยู่ต่างจังหวัด ดร.อรพินท์ ภูมิภมร ร่วมพิธีแทน)

ที่นี้พอใจดี สบายใจผองใสเบิกบาน คิดในทางที่ดี และตั้งใจดีว่าจะทำอะไรๆ ที่เป็นเรื่องดีๆ แล้วต่อไป ก็พูดดี ต่อจากนั้นที่สำคัญก็ทำออกมาข้างนอกดี นี่แหละเป็นมงคลที่แท้จริง

ทำบุญวันเกิดให้เป็นการเริ่มต้นที่ดี

วันเกิดนั้นเป็นเรื่องธรรมดาของชีวิต ทุกคนที่มีชีวิตยืนยาวมาจนบัดนี้ก็เริ่มจากการเกิดทั้งนั้น แต่สำหรับชาวพุทธเราไม่ว่าจะปรารถนาหรือนึกถึงอะไรก็ตาม ก็จะทำให้เป็นบุญเป็นกุศล คือทำให้เป็นเรื่องดีไปหมด

ในการทำให้ดีนั้น สำหรับวันเกิดเราก็มองหาความหมายก่อน โดยทั่วไปก็จะมองว่าการทำบุญวันเกิดนั้น เป็นการเริ่มต้นที่ดี เพราะวันเกิดก็คือวันเริ่มต้นของชีวิตในแต่ละรอบปี การทำบุญวันเกิดก็คือการเริ่มต้นอายุในรอบปีต่อไปด้วยการทำความดี โดยเริ่มต้นดีด้วยการทำบุญ ทำกุศล เรียกว่าเป็นนิमितให้เกิดความสุขความเจริญ นี่ก็อย่างหนึ่ง

วันเกิด คือ วันที่เตือนใจให้เกิดกันให้ดีๆ

ความหมายอีกอย่างหนึ่งก็คือ เราพูดว่าวันเกิด ก็เกิดกันมาตั้งนานแล้วนี้ จะเกิดอย่างไรอีก แต่ทางพระท่านบอกว่าเราเกิดอยู่เรื่อยๆ เวลานี้เราก็เกิดอยู่ตลอดเวลา ถ้าเราไม่เกิดอยู่เรื่อยๆ เราก็อยู่ไม่ได้ การเกิดนี้มีทั้งรูปธรรม และนามธรรม

ในกรณีนี้ การเกิดทางนามธรรมกลับเห็นง่าย คือ การเกิดทางจิตใจ ซึ่งเราก็พูดกันอยู่เสมอ เช่นเกิดความสุข เกิดความสดชื่น เกิดปีติ เกิดความเบิกบานใจ เกิดเมตตา เกิดศรัทธา เกิดทั้งนั้น

ที่เราเป็นอยู่นี้ เดียวก็เกิดอันโน้น เดียวก็เกิดอันนี้ คือเกิดกุศล หรืออกุศลในใจ ในทางไม่ดีก็เกิดความโกรธ เกิดความเกลียด เกิดความกลัว อย่างนี้ไม่ดี เรียกว่าเกิดอกุศล เมื่อถึงวันเกิดก็เลยเป็นเครื่องเตือนใจสำหรับชาวพุทธว่าให้เกิดดี ๆ นะ คือเกิดกุศลในใจ เราก็มາตั้งใจทำให้เกิดความสุข เกิดปิติ เกิดศรัทธา เกิดเมตตา เกิดความสดชื่น เกิดความอímใจ เกิดความแจ่มใส เกิดความเบิกบานใจ ถ้าเกิดอย่างนี้เรื่อย ๆ ต่อไปก็จะมีความสุข และความเจริญอย่างแน่นอน

ฉะนั้นวิธีดำเนินชีวิตอย่างหนึ่งก็คือ เกิดให้ดี โดยทำใจของเราให้เกิดกุศล และการเกิดที่ประเสริฐสุดก็คือการเกิดของกุศลนี้แหละ เมื่อใดใจเกิดกุศล จะเป็นด้านความรู้สึกที่สบาย ผ่องใส เอิบอím เบิกบานใจก็ตาม เป็นคุณธรรม เช่น เมตตา โมตรีกก็ตาม หรือเป็นความคิดที่ดีว่าจะทำโน่นทำนี่ ที่เป็นการสร้างสรรค์ ช่วยเหลือกันร่วมมือกัน เอื้อเฟื้อกันก็ตาม เกิดอย่างนี้แล้วมีแต่ดีทั้งนั้น

นี่แหละคือวันเกิดที่ว่ามีคามหมายเป็นการเริ่มต้นที่ดี เมื่อเกิดอย่างนี้แล้วต่อไปก็ออกสู่การกระทำ มีการปฏิบัติที่ดีไปหมด

เราสร้างวาสนา แล้ววาสนาก็สร้างเรา

ถ้าใจของเราเกิดอย่างนี้บ่อย ๆ จิตก็จะคุ่นเป็นนิสัย คือคนเรานี้ อยู่ด้วยความเคยชินเป็นส่วนใหญ่ เราไม่ค่อยรู้ตัวหรอกว่า ที่เราอยู่กันนี้เราทำอะไร ๆ ไปตามความเคยชิน ไม่ว่าจะพูดกับใคร จะเดินอย่างไร เวลามีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น เราจะตอบสนองอย่างไร ฯลฯ เรามักจะทำตามความเคยชิน

ที่นี้ก่อนจะมีความเคยชินก็ต้องมีการสั่งสมขึ้นมา คือทำบ่อยๆ บ่อยจนทำได้โดยไม่รู้ตัว แต่ที่นี้ท่านเตือนว่าถ้าเราปล่อยไปอย่างนี้ มันจะเคยชินแบบไม่แน่นอนว่าจะร้ายหรือจะดี และเราก็จะไม่เป็นตัวของตัวเอง ท่านก็เลยบอกว่าให้มีเจตนาตั้งใจสร้างความเคยชินที่ดี

ความเคยชินที่เกิดขึ้นนี้ท่านเรียกว่า “วาสนา” ซึ่งเป็นความหมายที่แท้และดั้งเดิม ไม่ใช่ความหมายในภาษาไทยที่เพี้ยนไป วาสนา ก็คือความเคยชิน ตั้งแต่ของจิตใจ ตลอดจนการแสดงออกที่กลายเป็นลักษณะประจำตัว ใครมีความเคยชินอย่างไร ก็เป็นวาสนาของคนนั้นอย่างนั้น และเขาก็จะทำอะไรๆ ไปตามวาสนาของเขา หรือวาสนาก็จะพาเขาไปให้ทำอย่างนั้นๆ

เวลาพบเห็นอะไร ใครสั่งสมจิตใจชอบมาทางไหน ก็ไปทางนั้น เช่น มีของเลือก ๒-๓ อย่าง คนไหนชอบสิ่งไหนก็จะหันเข้าหาแต่สิ่งนั้น แม้แต่ไปตลาดไปร้านค้า ไปที่นั่นมีร้านค้าหลายอย่าง อาจจะเป็นห้างสรรพสินค้า เดินไปด้วยกัน คนหนึ่งชอบหนังสือก็ไปเข้าร้านหนังสือ อีกคนไปเข้าร้านขายของเครื่องใช้ เครื่องครัว เป็นต้น แต่อีกคนหนึ่งไปเข้าร้านขายของฟุ่มเฟือย

อย่างนี้แหละเรียกว่าวาสนาพาให้ไป คือใครสั่งสมมาอย่างไรก็ไปตามนั้น และวาสนานี้แหละจะเป็นตัวการที่ทำให้ชีวิตของเราผันแปรไปตามมัน พระท่านมองวาสนาอย่างนี้

เพราะฉะนั้น วาสนาจึงเป็นเหตุเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เราเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ โดยไม่รู้ตัว ท่านก็เลยบอกว่าให้เราตั้งใจสร้างวาสนาให้ดี เพราะวาสนานั้นสร้างได้

คนไทยเราชอบพูดว่าวาสนานี้แข่งกันไม่ได้ แต่พระบอกว่าให้แก้ไขวาสนา ให้เราปรับปรุงวาสนา เพราะมันอยู่ที่ตัวเรา ที่สร้างมัน

ขึ้นมา แต่การแก้ไขอาจจะยากสักหน่อย เพราะความเคยชินนี้แก้ยากมาก แต่แก้ได้ปรับปรุงได้ ถ้าเราทำ ก็จะมีผลต่อชีวิตอย่างมากมาย ขอให้จำไว้เป็นคติประจำใจเลยว่า “วาทนามิไวแก้ไข ไม่ใช่มิไวแข่งขัน”

ถ้าคิดเป็น ก็พลิกวาสนาได้

บางคนเกิดมาจน บอกว่าตนมีวาสนาไม่ดี หรือบางที่บอกว่าเราไม่มีวาสนา พูดอย่างนี้ยังไม่ถูก คนจนวาสนาดีก็มี วาสนาไม่ดีก็มีความก็มีก็อับวาสนาได้

ถ้าเกิดมาจนแล้ว มัวแต่हतุมุ ระย่อ ท้อแท้ใจ ได้แต่ขุ่นมัว เศร้าหมอง คิดอย่างนี้อยู่เรื่อย ก็แน่นอนละว่าวาสนาไม่ดี เพราะคิดเคยชินในทางไม่ดี จนความท้อแท้อ่อนแอกลายเป็นลักษณะประจำตัว

แต่ถ้าเกิดมาจนแล้วคิดถูกทางว่า ก็ดีนี่ เราเกิดมาจนนี้แหละ เจอแบบฝึกหัดมาก พระท่านว่าคนนี้เป็นสัตว์พิเศษ จะประเสริฐได้ด้วยการฝึก เพราะเราจน เราจึงมีเรื่องยากลำบากที่จะต้องทำ มีปัญหาให้ต้องคิดและเพียรพยายามแก้ไขมาก นี่แหละคือได้ทำแบบฝึกหัดมาก

เมื่อเราทำแบบฝึกหัดมาก เราก็จะยิ่งพัฒนามาก ได้พัฒนาทักษะให้ทำอะไรได้ชำนาญ พัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งอดทน มีความเพียรพยายามใจสู้ จะฝึกสติฝึกสมาธิก็ได้ทั้งนั้น และที่สำคัญยอดเยี่ยมคือได้ฝึกปัญญา ในการคิดหาทางแก้ไขปัญหา

คนที่เกิดมาร่ำรวยมั่งมี ถ้าไม่รู้จักคิด ไม่หาแบบฝึกหัดมาทำ มัวแต่หลงเพลิดเพลินในความสบาย นั้นแหละจะเป็นวาสนาไม่ดี

ต่อไปจะกลายเป็นคนอ่อนแอ ทำอะไรไม่เป็น ปัญญาก็ไม่พัฒนา กลายเป็นคนเสียเปรียบ

เพราะฉะนั้น ใครจะได้เปรียบหรือเสียเปรียบ จะดูที่ฐานะข้างนอก ว่ารวยว่าจนเป็นต้น ยังไม่แน่ คนที่รู้จักคิด คิดเป็น คิดถูกต้อง สามารถพลิกความเสียเปรียบเป็นความได้เปรียบ แต่คนที่คิดผิด กลับพลิกความได้เปรียบเป็นความเสียเปรียบ และทำวาสนาให้ตกต่ำไปเลย

จึงต้องจำไว้ให้แม่นว่า ไม่มีใครเสียเปรียบหรือได้เปรียบอย่างสมบูรณ์ ถ้าคิดเป็น ก็พลิกความเสียเปรียบให้เป็นความได้เปรียบได้ แต่อย่าเอาเปรียบกันเลย เรามาสรางวาสนากันให้ดี จะดีกว่า

พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์นั้นเป็นผู้ที่พ้นจากอำนาจของวาสนา พระพุทธเจ้าทรงละกิเลสพร้อมทั้งวาสนาได้หมด หมายความว่า พระองค์ไม่อยู่ใต้อำนาจความเคยชิน แต่อยู่ด้วยสติปัญญา

มาสร้างวาสนาดี ๆ ที่จะให้มีความสุข

ที่นี้เรื่องของคนสามัญก็คือ พยายามแก้ไขวาสนาที่ไม่ดี และปรับปรุงสร้างวาสนาให้เป็นไปในทางที่ดี คือการที่เราตั้งใจทำจิตใจให้ เกิดเป็นกุศลอยู่เสมอ

จิตใจของเราจะไปตามที่มันเคยชิน อย่างคนที่เคยชินในการปรุงแต่งไม่ดี ไปนั่งไหนเดี๋ยว ก็ไปเก็บเอาอารมณ์ที่ผ่านมา ที่กระทบกระทั่งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น แล้วนำมาครุ่นคิด กระทบกระทั่งตัวเอง ทำให้ไม่สบาย ทีนี้ถ้าเราสู้ตัวมีสติก็ยั้งได้ ถ้าคิดอะไรไม่ดีขึ้นมาก็หยุด แล้วเอาสติไปจับ คือไปนี้ระลึกเอาสิ่งที่ดีขึ้นมา ระลึกขึ้นมาแล้วทำจิตใจให้สบาย ปรุงแต่งในทางที่ดี ต่อไปจิตก็

จะเคย พอไปนั่งไหนอยู่เงียบ ๆ จิตก็จะสบายนึกถึงเรื่องที่ดี ๆ แล้วก็มี
ความสุข

คนเรานี้สร้างความสุขได้ สร้างวาสนาให้แก่ตัวเองได้ สร้างวิถี
ชีวิตได้ ด้วยการกระทำอย่างที่ว่ามานี้ คือให้มีการเกิดบ่อย ๆ ของสิ่งที่
ดีงาม เพราะฉะนั้นการเกิดจึงเป็นนิमित หมายความว่าให้ชาวพุทธได้คิด
หรือได้ประโยชน์จากวันเกิด

ถ้าญาติโยมนำวิธีปฏิบัติทางพระไปใช้จริง ๆ วันเกิดจะมี
ประโยชน์แน่นอน จะเป็นบุญเป็นกุศล ทำให้เกิดความเจริญอกงาม
อย่างน้อยก็เตือนตนเองว่าเราจะให้เกิดแต่กุศลนะ เราจะไมยอมให้
เกิดอกุศล เช่น ใจที่ขุ่นมัวเศร้าหมองเราไม่เอาทั้งนั้น

จิตใจที่ดี ต้องเกิดห้าอย่างนี้เป็นประจำ

เพราะฉะนั้นจึงมีหลักที่แสดงพัฒนาการของจิตใจว่า จิตใจของ
ชาวพุทธ หรือจิตใจที่ดี ต้องมีคุณสมบัติ ๕ อย่าง คือ

๑. มีปราโมทย์ ความร่าเริงเบิกบานใจ
๒. มีปีติ ความอิ่มใจ
๓. มีปีสัสสัทธิ ความสงบเย็นผ่อนคลาย สบายใจ
๔. มีสุข ความคล่องใจ โปร่งใจ ไม่มีอะไรมาบีบคั้นหรือระคาย
เคือง
๕. มีสมาธิ ความมีใจแน่วแน่ สงบ มั่นคง ไม่หวั่นไหว ไม่ถูก
อารมณ์ต่างๆ มารบกวน

ถ้าทำใจให้มีคุณสมบัติ ๕ อย่างนี้ได้ ก็จะเป็นจิตใจที่เจริญอก
งามในธรรม สภาวะจิต ๕ ประการนี้โปรดจำไว้เลยว่าให้มีเป็นประจำ
พระพุทธรูปเจ้าตรัสบ่อย ๆ ว่า เมื่อปฏิบัติธรรมถูกต้องแล้ว พิสูจน์ได้

อย่างหนึ่งคือเกิดสภาพจิต ๕ ประการนี้ ถ้าใครไม่เกิดแสดงว่าการปฏิบัติยังไม่ก้าวหน้า คือต้องมี ๑. ปราโมทย์ ๒. ปีติ ๓. ปัสสัทธิ ๔. สุข ๕. สมภาติ

พอห้าตัวนี้มาแล้วปัญญาก็จะผ่องใส แล้วจะคิดจะทำอะไรก็จะเดินหน้าไป ตลอดจนการปฏิบัติธรรมก็จะก้าวไปสู่โพธิญาณได้ด้วยดี เพราะฉะนั้นในวันเกิดก็ขอให้ได้อย่างน้อย ๒ ประการนี้ คือ เริ่มต้นดี และให้เกิดสิ่งที่ดี ก็คุ้มเลย ชีวิตจะเจริญงอกงามมีความสุขแน่นอน

เกิด คือ เชื่อมต่อที่กำเนิด กับความงอกงามต่อไป

เรื่องวันเกิดนี้พูดได้หลายอย่าง หลายแง่ เพราะมีความหมายมากมาย ความหมายอีกอย่างหนึ่งของการเกิด ก็คือเป็นจุดเชื่อมต่อ ไม่ใช่ว่าเกิดมาคือการเริ่มต้นใหม่โดยไม่มีอะไรมาก่อน แต่การเกิดนี้เป็นจุดเชื่อมต่อ และถ้าใช้เป็น จุดเชื่อมก็ทำให้เราได้ประโยชน์มากมาย เชื่อมต่ออะไร

เชื่อมเรา กับคุณพ่อ-คุณแม่

๑. การเกิดเป็นตัวเชื่อมต่อตัวเราผู้เกิด กับท่านผู้ให้กำเนิด เพราะฉะนั้น ทันทีที่ใครคนใดคนหนึ่งเกิดนั้น อีกคนหนึ่งก็เกิดด้วย คือพอลูกเกิดก็เกิดพ่อแม่ด้วย คนที่ยังไม่ได้เป็นพ่อแม่ พอมีลูกเกิดนั้น ตัวเองก็เกิดเป็นพ่อเป็นแม่ทันที เพราะฉะนั้นวันเกิดของเรา จึงเป็นวันเกิดของคุณพ่อคุณแม่ด้วย

ด้วยเหตุนี้ วันเกิดนี้ในแง่หนึ่งจึงเป็นวันที่ระลึกถึงบิดามารดา และจะเป็นตัวเชื่อมให้เรามีความผูกพันกับท่านผู้ให้กำเนิด แล้วก็จะมีความสุขร่วมกัน

อย่างเช่นลูกเมื่อถึงวันเกิด ก็นึกถึงคุณพ่อ-คุณแม่ และทำอะไร ๆ ที่จะทำให้ระลึกถึงกัน และมีความสุขร่วมกัน

จากคุณพ่อ-คุณแม่ ก็โยงไปหาคนอื่นอีก เช่น พี่น้อง ปู่ย่าตายาย คนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสัมพันธ์กันไปหมด นี่คือการเกิดเป็นตัวต่อและเชื่อม

เชื่อมฐานวัฒนธรรมไทย กับความเจริญที่จะก้าวหน้าต่อไป

๒. การเกิดนี้เชื่อมไปถึงพื้นฐานของเรา เช่น เมื่อเราเกิดเป็นคนไทย ชีวิตของเราที่เป็นพื้นเดิม ก็มีรากฐานคือวัฒนธรรมไทย เราเกิดมาท่ามกลางสิ่งแวดล้อมนี้ วัฒนธรรมไทยก็หล่อหลอมชีวิตของเรา เราจะต้องรู้จักเอาประโยชน์จากวัฒนธรรมไทย

ต่อจากพื้นฐานนี้เราก็ก้าวไปข้างหน้า และพบวัฒนธรรมภายนอก ตลอดจนพบความเจริญอะไรต่างๆ ถ้าเราใช้เป็นเราก็จะได้ประโยชน์ทั้งสองด้าน คือ

ก) เราจะมีพื้นฐานของเราที่มั่นคง ให้การเกิดเป็นตัวที่ยึดพื้นฐานของเราไว้ได้ด้วย รากฐานทางวัฒนธรรมที่เรามีเราก็ไม่ละทิ้ง แต่เราเอาส่วนที่ดีมาสร้างตัวให้เป็นพื้นฐานที่มั่นคง

ข) สิ่งใหม่ๆ เราก็ก้าวไปรับ ไปทำ ก้าวไปสร้างสรรค์

ถ้าเราได้ทั้งสองด้านนี้ เราจะมีความเจริญออกงาม คือ ทั้งมีพื้นฐานที่ดี และสามารถก้าวไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคง หมายความว่า

ไม่ให้ขาดทั้งสองด้าน ทั้งพื้นฐานเดิม ที่เป็นรากฐานเก่า และทั้งด้านใหม่ที่จะก้าวไปข้างหน้า คนที่จะเจริญงอกงามต้องได้ทั้งสองด้านนี้ จึงจะมีการพัฒนาที่สมบูรณ์

นี่ก็ถึงวันเกิด ช่วยให้มีหลงเตลิดออกจากธรรมชาติ

เชื่อมบุคคลในสังคม กับชีวิตในธรรมชาติ

๓. การเกิดเป็นตัวเชื่อมต่อกันและสังคม กับธรรมชาติ คนเราที่เกิดมานี้ ตัวแท้ๆ ยังไม่มีอะไรก็เป็นชีวิตเท่านั้น ชีวิตนี้เป็นธรรมชาติ ชีวิตนี้อยู่ท่ามกลางธรรมชาติ เกิดจากธรรมชาติ เป็นไปตามธรรมชาติ เนื้อตัวชีวิตของเรานี้เป็นธรรมชาติ

เมื่อเกิดมาแล้ว เราจึงเริ่มมีฐานะใหม่ คือสถานะในทางสังคม คือเป็นบุคคล เราก็จะเป็นบุคคลในสังคม เป็นลูกของคุณพ่อคุณแม่ เป็นพี่ของคนนั้น เป็นน้องของคนนี้ แล้วก็ก้าวเข้าไปในสังคมโดยมีฐานะต่างๆ

บางที่เราก้าวเข้าไปในฐานะที่สอง คือเป็นบุคคลในสังคม จนลืมฐานะที่หนึ่ง คือ ความเป็นชีวิตที่อยู่ในธรรมชาติ เรานึกถึงแต่ความเป็นบุคคลที่ไปเที่ยวมีบทบาทนั้นๆ จนลืมตัวเอง

ทางพระท่านเตือนเสมอว่า อย่าลืมสถานะเดิมแท้ที่เป็นพื้นฐานของเราว่าชีวิตเป็นธรรมชาติ คนใดที่ได้ทั้งสองด้าน คนนั้นจึงจะมีชีวิตที่เจริญงอกงามสมบูรณ์

แต่คนเรานี้จำนวนมากมักจะลืมนั่นชีวิต และได้แค่ด้านบุคคล คือนึกถึงแต่ด้านการอยู่ร่วมสังคม นึกถึงการที่จะมีฐานะอย่างนั้น อย่างนี้ จนลืมนั่นชีวิตที่เป็นพื้นฐาน

แม้แต่การกินอาหาร ถ้าเราลืมนั่นพื้นฐานด้านชีวิตเสียแล้วเราก็จะพลาด ถ้าเรามัวนึกถึงในแง่การเป็นบุคคลในสังคม เวลารับประทานอาหารเราก็นึกไปในแง่ว่า เรามีฐานะอะไร ควรจะกินอะไรให้สมฐานะ ดีไม่ดีก็ไปตามค่านิยมให้โก้ให้เก๋ เป็นต้น

แต่ถ้าเรานึกถึงในแง่ของชีวิต ก็คิดเพียงว่า การกินอาหารนั้น เพื่อให้ร่างกายแข็งแรง ให้ชีวิตดำเนินไปได้ ต้องกินให้สุขภาพดีนะ อย่ากินให้เป็นโทษต่อร่างกาย อาหารแค่ไหนพอดีแก่ความต้องการของร่างกาย อาหารประเภทไหนมีคุณภาพ เป็นประโยชน์ต่อชีวิต เราก็กินอย่างนั้นแค่นั้น

ถ้าเราไม่ลืมนั่นพื้นฐานของชีวิตในด้านธรรมชาติ เราจะรักษาตัวแท้ของชีวิตไว้ได้ ส่วนที่เหลือในด้านความเป็นบุคคล ก็เป็นเพียงตัวประกอบ แต่ปัจจุบันนี้เรามักจะเอาความเป็นบุคคลเป็นหลัก จนกระทั่งลืมนั่นความเป็นชีวิตไป ทำให้ด้านธรรมชาติสูญเสีย เพราะฉะนั้นจึงทำให้เรามีชีวิตที่ไม่สมบูรณ์

วันเกิดนี้จึงเป็นเครื่องเตือนใจ โดยเป็นตัวเชื่อมว่า โดยเนื้อแท้ นั้น ฐานของเราเป็นธรรมชาตินะ อย่าลืมนั่นส่วนที่เป็นธรรมชาติด้านนี้ ส่วนด้านที่เป็นบุคคลเราก็ทำให้ดี ให้ได้ผล ให้สองด้านมาประสานกลมกลืนกัน ทั้งด้านชีวิตที่เป็นธรรมชาติ และด้านเป็นบุคคลที่อยู่ในสังคม ถ้าอย่างนี้แล้วชีวิตก็จะสมบูรณ์ มีชีวิตอยู่ไปนานเท่าไรๆ ก็อย่าลืมนั่นหลักการข้อนี้

วันเกิด ทำให้ไม่ลืมที่จะหวนกลับมาพัฒนาชีวิต ที่เป็นตัวแท้ของเรา

อีกอย่างหนึ่ง การมองตัวเองให้ถึงธรรมชาติที่เป็นชีวิตนี้ เราจะ
ได้กำไร คือ หลักการของพระศาสนา จะมาเสริมให้เราพัฒนาตัวชีวิต
ที่แท้ ไม่ใช่พัฒนาแต่สิ่งภายนอกอย่างเดียว

บางที่เราลืมไป มัวแต่แสวงหาอะไรๆที่เป็นของภายนอก ที่
พระท่านบอกว่าเป็นของนอกกาย จนพระรุ่งพระรัง เสร็จแล้วสิ่งเหล่านี้ก็
กลับมาทักทุกซั้ให้แก่ตนเอง

ชีวิตในด้านที่แท้จริงนั้น เมื่อเราไม่ลืมมันแล้วพระพุทธศาสนา
ก็เข้ามาได้ ท่านก็จะสอนให้พัฒนาชีวิตของเราว่า ชีวิตของเรา
นอกจากด้านการแสดงออกสัมพันธ์กับโลกภายนอกแล้ว ลึกเข้าไปก็
ยังมีด้านจิตใจ และอีกด้านหนึ่งคือ ปัญญา เราจะต้องมีความรู้เท่าทัน
ชีวิตนี้ รู้เท่าทันโลก เป็นต้น ถึงตอนนี้ก็เข้ามาสู่ศีล สมาธิ ปัญญา

เราจะต้องพัฒนาชีวิตของเรา ให้ชีวิตที่เกิดมาแล้วนี้ได้เข้าถึง
สิ่งที่ดีที่ประเสริฐของมัน ไม่ใช่ดีแต่ภายนอกอย่างเดียว ความเจริญ
งอกงามของชีวิตที่แท้ จนกระทั่งเป็นพระอรหันต์ อะไรต่างๆ ได้ ก็
อยู่ตรงนี้แหละ คือพัฒนาชีวิตของเราที่เป็นตัวของตัวเอง ที่เกิด
มาแล้วชาติหนึ่งนี้ให้ได้สิ่งที่ดีที่สุด ให้เจริญในศีล สมาธิ ปัญญาขึ้นไป
จนกระทั่งได้บรรลุ วิมุตติ วิสุทธิ สันติ และอิสรภาพที่แท้จริง จนถึง
นิพพาน อันนี้เป็นเรื่องยืดยาว คงจะไม่บรรยาย แต่เป็นแง่หนึ่งของ
การที่จะได้คิดจากวันเกิด

รวมแล้ว วันเกิดนี้ ถ้ามองให้ดีก็มีคติเตือนใจให้ได้ความหมาย
มากมายหลายอย่าง แต่สาระสำคัญก็คือเป็นจุดเชื่อมต่อที่ว่า พอ

เชื่อมต่อแล้วเราจะต้องให้ได้ทั้งสองด้าน อย่าให้ขาดสักด้านหนึ่ง ไม่ใช่ว่าพอเชื่อมต่อแล้วก็ก้าวไปหาของใหม่ จนเลยไปลืมนวลิตหลงทาง ไม่เห็นฐานเก่า ถ้าได้ครบทั้งสองด้านอย่างนี้ ก็เป็นความสมบูรณ์ของชีวิตที่ครบถ้วนเต็มบริบูรณ์

โดยเฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ เรามีเรื่องภายนอกที่กระทบกระทั่งมาก ถ้าใครตั้งหลัก ทำชีวิตของตนเอง โดยเฉพาะภายในด้านจิตใจ และปัญญา ไม่ได้ดีแล้ว จะหวั่นไหวและกระทบกระทั่งนอนมาก เพราะฉะนั้นตอนนี้เราจะต้องมีความไม่ประมาท แล้วก็ตั้งหลักทำตัวของเราเอง ทั้งทางจิตใจและปัญญาที่รู้เท่าทัน ให้พร้อม ให้เข้มแข็ง

เกิดมาแล้ว ถ้าเลี้ยงไม่ดี จะเป็นคนที่ทุกข์ง่าย-สุขได้ยาก

ในโลกต่อไปนี้มีเรื่องราวอะไรต่างๆ เกิดขึ้นมาก คนที่อยู่ได้จะต้องมีความเข้มแข็ง เด็กสมัยปัจจุบันนี้ ในสังคมไทยเรา ชักจะเลี้ยงดูไปในทางที่ทำให้อ่อนแอ

คนที่อ่อนแอก็จะมีความสุขตามแบบของคนอ่อนแอ ความสุขของคนอ่อนแอนั้นเพราะบาง แดกสลายง่าย และความสุขอย่างนั้น ก็เปลี่ยนเป็นทุกข์ได้ง่าย ไม่ยั่งยืนมั่นคง

ส่วนคนที่เข้มแข็ง ก็จะมีความสุขที่เข้มแข็งด้วย ความสุขที่เข้มแข็งก็มั่นคง และยากที่จะเปลี่ยนแปลง คือความสุขนั้นยากที่จะเปลี่ยนเป็นความทุกข์ แถมยังเจอความทุกข์น้อยๆ ก็ไม่หวั่นไม่กลัว จึงเป็นคนที่ทุกข์ได้ยาก และเป็นคนที่สุขได้ง่าย

เพราะฉะนั้น คนที่อยู่ในโลกต่อไปนี้ ต้องพัฒนาให้ดี ต้องเป็นคน
ที่สุขได้ง่าย ทุกข์ได้ยาก ถ้าพัฒนาไม่เป็น หรือไม่พัฒนา ก็จะเป็น
คนที่สุขได้ยาก และทุกข์ได้ง่าย

เวลานี้เด็กยุคปัจจุบัน เราพยายามจะให้เขามีความสุข แต่เรา
ไม่เลี้ยงดูเขาให้ดี เขาไม่พัฒนา ก็เลยกลายเป็นคนที่สุขได้ยาก ทุกข์
ได้ง่าย ปรากฏว่าเป็นอย่างนี้กันมากแล้ว ทั้งๆ ที่มีอุปกรณ์บำรุง
บำเรอให้มีความสุขมากมาย แต่เด็กยังเป็นคนทุกข์ได้ง่าย สุขได้ยาก

ถ้าอย่างนี้ ถึงจะมีอุปกรณ์บำรุงบำเรอ หรือเทคโนโลยีเจริญ
เท่าไร ก็ไม่ไหว แก่ทุกข์ไม่ได้ ฉะนั้นจะต้องพัฒนาข้างใน ให้เป็นคน
ที่มีความสุขของคนที่เข้มแข็ง เป็นคนที่สุขได้ง่าย ทุกข์ได้ยาก

แม้แต่ทุกท่านทุกคนก็เช่นเดียวกัน บทพิสูจน์ตัวเองอย่างหนึ่งก็
คือ เราเกิดมานานแล้วนี้ เราสุขได้ง่ายขึ้นหรือไม่ ถ้าเรากลายเป็นคน
ที่สุขได้ยาก ทุกข์ง่ายขึ้น ก็แสดงว่า เรานี้เห็นจะเดินไม่ค่อยถูกทาง
เพราะฉะนั้นต้องตรวจตราดูตัวเอง อยู่กันมานานๆ ต้องให้สุขได้ง่าย
ทุกข์ได้ยากขึ้น

ถ้าเกิดแล้วพัฒนา ยิ่งเกิดมานาน ยิ่งสุขทุกสถาน

ตอนเกิดใหม่ๆ ยังเป็นเด็กนี้สุขได้ง่าย เจออะไรนิดหน่อยก็
หัวเราะแล้ว แต่พอโตขึ้นชักสุขได้ยากขึ้น เพราะฉะนั้นต้องระวัง ท่าน
จึงให้ไม่ประมาท

ถ้าถึงวันเกิดให้ถูกต้อง จะต้องโยงมาสู่ความเจริญเติบโต
หรือการพัฒนาที่ถูกต้อง คืออยู่นานไป ชีวิตยิ่งสมบูรณ์มากขึ้น
โดยเฉพาะมีความสุขได้ง่าย จนมีความสุขประจำตัวประจำชีวิตไปเลย

รวมความว่า เมื่อพัฒนาตัวเองนี้ไป ก็เข้ามาสู่หลักที่ว่า การเกิดนี้เป็นเครื่องเตือนใจเราให้ได้ทั้งสองด้าน ก้าวไปข้างนอกแล้วอย่าลืมข้างในตัวเอง ต้องพัฒนาให้ทัน สร้างความเข้มแข็งที่จะอยู่ในภาวะภายนอกได้อย่างดีที่สุด

เมื่อพัฒนาภายใน ทั้งพัฒนาจิตใจ และพัฒนาปัญญาให้เข้มแข็ง ในที่สุดข้างนอกมาทำอะไรก็มีแต่ได้ คือได้ส่วนดีที่เป็นประโยชน์ และยิ่งมีความสุข

เป็นอันว่าวันเกิดนี้มีความหมายที่ดีงาม นำมาเป็นคติแก่ตัวเรา โดยเฉพาะท่านเจ้าของวันเกิดจะได้ประโยชน์มากมายหลายประการ

อาตมภาพขออนุโมทนา ท่านเจ้าของวันเกิด และโยมญาติมิตรทุกท่าน ที่จะเดินทางเข้าไปในปีใหม่ ๒๕๔๕ ร่วมกัน ขอให้ทุกท่านมีพลังกาย พลังใจ พลังปัญญา พลังสามัคคีที่เข้มแข็ง พร้อมทั้งจะเดินหน้าก้าวไปให้ประสบความสำเร็จ และความสุขยิ่งๆ ขึ้นไป ให้ปีใหม่นี้เป็นมงคลที่แท้จริง มงคลสมกับความหมายที่ว่า สิ่งที่น่ามาซึ่งความสุขความเจริญ ก็ขอให้ปีใหม่ที่เป็นมงคลนั้น นำความสุขความเจริญมาให้โยมญาติมิตรทุกท่าน

รัตนัตตะยานุภาเวนะ รัตนัตตะยะเตชะสา ด้วยเดชานุภาพคุณพระรัตนตรัย พร้อมทั้งบุญกุศลที่ได้บำเพ็ญ ตั้งแต่จิตใจที่ดี เกิดมีศรัทธา เกิดเมตตาไมตรีจิต เป็นต้นนี้ จงนำมาซึ่งความเกิดแห่งกุศลยิ่งขึ้นไป เช่นเกิดความสุข เกิดความเอิบอímใจ ความร่าเริงเบิกบานใจ เป็นต้น ขอทุกท่านจงพร้อมด้วยจตุรพิธพรชัย มีความสำเร็จ ในสิ่งที่มุ่งมาดปรารถนา บังเกิดประโยชน์สุข มีความองอกงาม ร่มเย็นเป็นสุขในพระธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยทั่วกันทุกท่าน ตลอดกาลทุกเมื่อ ทั้งตลอดปีใหม่นี้ และตลอดไป เทอญ

อนุโมทนา

ในช่วงครึ่งหลังของเดือนธันวาคม ๒๕๔๔ ที่ผ่านมา ซึ่งเป็นเวลาใกล้จะขึ้นปีใหม่ พ.ศ. ๒๕๔๕ ญาติมิตรบางท่านได้ชวนกันไปถวายสังฆทานในโอกาสสมณคล้ายและใกล้วันเกิด ที่วัดญาณเวศกวัน เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๔๔

ดร.สุรีย ภูมิภมร รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้ฟังธรรมกถาอำนวยการในโอกาสสมณคล้ายแล้ว มีความหวังดีต่อเด็กและเยาวชนไทย ประารถนาจะให้เด็กๆ ได้ฟังหรือได้อ่านคำอวยพรนั้น เพื่อให้ทุกคนมีความเข้มแข็ง พร้อมด้วยกำลังใจ ที่จะสร้างสรรค์ชีวิตและสังคมให้เจริญก้าวหน้า จึงได้แจ้งความประสงค์ขอพิมพ์ธรรมกถาข้างต้น ในนามของ กองทุนเด็กในป่า (Children in the Forest Fund) เพื่อมอบให้เป็นคำอวยพร แก่เด็ก เยาวชน และคนไทยทั่วไป ในโอกาสวันเด็ก ๑๒ มกราคม ๒๕๔๕ โดยให้ชื่อนี้ชื่อว่า “वासनाสร้างเองได้” อาตมภาพอนุโมทนา

อนึ่ง ครูอาจารย์และญาติมิตรหลายท่านได้ทราบกุศลนี้ ในการพิมพ์หนังสือธรรมทานครั้งนี้ ก็มีจิตศรัทธาร่วมกุศลมิตด้วย เริ่มแต่อาจารย์ละม่อม บุญปวนิช ได้คัดลอกบทปาฐกถาจากแถบบันทึกเสียงมอบให้ และอีกหลายท่านร่วมศรัทธาและร่วมทุนในการพิมพ์เผยแพร่

ขออนุโมทนาความตั้งใจอันเป็นกุศลของกองทุนเด็กในป่า และญาติมิตรทุกท่าน ในการพิมพ์คำอวยพรครั้งนี้ และในโอกาสสมณคล้ายวันเด็กประจำปี ๒๕๔๕ นี้ ขอคุณพระศรีรัตนตรัยและเมตตาธรรมความรักความปรารถนาดีของคุณพ่อ คุณแม่ ครูอาจารย์ ญาติมิตรทั้งหลาย อำนวยการให้เด็กและเยาวชนไทย มีกำลังกาย กำลังใจ กำลังปัญญา และกำลังสามัคคี ในการศึกษาเล่าเรียน และทำการสร้างสรรค์ทั้งหลาย อย่างเข้มแข็งและมีความสุข เพื่อให้ชีวิตงอกงาม และให้สังคมไทยรุ่งเรืองมั่นคงอย่างยั่งยืนนาน

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต)

๕ มกราคม ๒๕๔๕